

**BOLALARDA SARS-COV-2 INFEKSIYASINING O‘ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI VA OSHQAZON ICHAK TRAKTI BILAN BOG‘LIQ
XOLATLAR.**

Matnazarova G.S., Xamzayeva N.T., Kurbaniyazova M.O.

Kalit so‘zlar: COVID-19 infeksiyasi, bolalar, Gastroenterit, Fekal-oral.

Annotatsiya: Koronavirus SARS-CoV-2 ning og‘ir o‘tkir respirator sindromi tufayli odamlarning nafas olish tizimida yuzaga kelgan COVID-19 ning klinik ko‘rinishi ko‘pgina adabiyotlarda keltirilgan [1]. SARS-CoV-2 gastrointestinal (GI) tizimiga kirib borish qobiliyatiga ega ekanligini ko‘rsatuvchi dalillar ko‘payib bormoqda, bu qusish, diareya, qorin og‘rig‘i va oshqozon-ichak trakti shikastlanishi kabi belgilarning namoyon bo‘lishiga olib keladi. Bu alomatlar keyinchalik gastroenterit va yallig‘lanishli ichak kasalliklari rivojlanishiga olib keladi. Kasallanish paytida SARS-CoV-2 angiotensinga aylantiruvchi ferment 2 va GI traktidagi boshqa xost proteazlari bilan bog‘lanadi, bu esa mos ravishda ichak to‘sig‘ini shikastlash va yallig‘lanish omillarini ishlab chiqarishiga olib kelishi orqali GI simptomlarini keltirib chiqarishi mumkin.[3] COVID-19 keltirib chiqaradigan GI infeksiyasi va IBD belgilari ichak yallig‘lanishi, shilliq qavatning o‘ta o‘tkazuvchanligi, bakteriyalarning ko‘payishi, disbioz, qon va najas metabolizmidagi o‘zgarishlarni o‘z ichiga oladi.[2] COVID-19 patogenezini shifrlash va uning kuchayishini tushunish kasallikning prognozi haqida tushuncha berishi va kasallikning oldini olish yoki davolash uchun potentsial yangi maqsadlarni aniqlashga yo‘l ochishi mumkin . Odatiy yuqish yo‘llaridan tashqari, SARS-CoV-2 yuqtirgan odamning najasi orqali ham yuqishi mumkin. Shunday qilib, SARSCoV-2 ning najasdan og‘izga o‘tishini kamaytirish uchun profilaktika va nazorat choralarini amalga oshirish juda muhimdir . Shu nuqtai nazardan, ushbu infeksiyalar paytida oshqozon-ichak trakti belgilarini aniqlash va tashxislash muhim ahamiyatga ega, chunki ular kasallikni erta aniqlash va maqsadli terapevtik vositalarni ishlab chiqishga yordam beradi. Ushbu viruslar najas namunalari kasallik boshlanganidan keyin 14-21 kun ichida aniqlanadi, bu najasdan og‘izga o‘tish yo‘lini tasdiqlaydi. nfektsiyalangan bemorlarning taxminan 70% virusli RNKni oshqozon-ichak trakti orqali chiqaradi [2]. Bolalarda Covid-19 paytida organlar Infeksiyaning asosiy manbai kasal odam, shu jumladan kasallikning inkubatsiya davridagilar. Bolalar populyatsiyasida patogenning yuqish yo‘llari kattalardagi kabi - havo tomchilari, havodagi aerezollar, maishiy aloqa, fekal-oral orqali. Bolalar COVID-19 ga kattalar kabi sezgir. Biroq epidemiyalarda bolalar populyatsiyasini tekshirish ularning yuqori infeksiya darajasini tasdiqlamaydi. Virus aerezol shaklida taxminan 2 soat, plastmassa metall yuzalarda 6–8 soatgacha, sochlarda 3 kungacha saqlanadi [Gu J, Xan B, Vang J., 2020], u joylashgan xonada.

bemorning joylashgan joyi - bir necha kun, garchi ba'zi olimlar bunga Shubha qilsalar ham tadqiqotni davom ettirmoqdalar. RNK virusi har doim ham faol shaklda bo'lmasa-da, kasallikning 6-22-kunlarigacha va hatto undan ham uzoqroq, najasda 5 dan 28 kungacha yoki undan ko'proq vaqt davomida bolalarning nazofarengial yuvilishida aniqlanishi mumkin.

Tadqiqotning maqsadi. Koronavirus SARS-CoV-2 odamlarda jiddiy respirator belgilar keltirib chiqardi va bundan tashqari kattalar va bolalarda gastrointestinal (GI) belgilari odatda qayd etilgan. Infeksiyaning fekal oral yuqtirish mexanizmi orqali yuqtirish shubha qilingan. Ushbu tadqiqotning maqsadi simptomatik va simptomatsiz bolalardan olingan nazofarengial va najas namunalari RNK ajralishini tasvirlash va virusning hayotiylikini tekshirish edi.

Material va usullar: Olmazor tumani 16-oilaviy poliklinikada ro'yxatda turuvchi kovid-19 infeksiyasi bilan kasallangan 37 nafar bolalarning kasallik tarixlari, axlat va qon analizlari olindi.

Ilmiy izlanishlarni olib borishda, qo'yilgan vazifalarga qarab quydagi usullar foydalanildi:

- epidemiologik;
- biokimyoviy hisoblash;
- statistik;

Natijalar. Ushbu tadqiqotga kiritilgan xolatlardan (n=37) 31 nafarida (83,78%da) nozofarengial namunalari ijobiy bo'ldi. SARS-CoV-2 RNK 37 nafar (29,72%) bolaning 11 tasidan olingan najas namunalari aniqlandi; 9 tasi simptomatik, ikkitasi esa asemptomatik edi. Nazofarengial va najas namunalari 7 dan 21 kungacha va 7 dan 14 kungacha bo'lgan ekskretsiya davrlari o'zgargan.

Ma'lumot: Og'ir o'tkir respirator sindromli koronavirus 2 (SARS-CoV-2) odamlarda jiddiy respirator infeksiyalar keltirib chiqaradi. Nafas olish belgilari bo'lmasa ham, kattalar va bolalarda gastrointestinal (GI) belgilari odatda qayd etilgan. Shunday qilib, infeksiyaning mumkin bo'lgan yo'li sifatida fekal oral yuqtirish shubha qilingan.

Xulosa: Bizning tadqiqotimiz mos ravishda 21 va 14 kungacha bo'lgan bolalar tomonidan SARS-CoV-2 RNKning nazofarengial va najasdan chiqarilishini ko'rsatdi. Simptomatik va asemptomatik bolalarda najasning chiqishi qayd etilgan. Shunday qilib, infeksiyaning mumkin bo'lgan yo'li sifatida fekal oral yuqtirish Shubha qilingan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ермоленко К. Д., Гончар Н. В., Скрипченко Н. В. Поражение органов желудочно-кишечного тракта при новой коронавирусной инфекции у детей //Педиатрия. – 2020. – Т. 99. – №. 6.
2. Durairajan S. S. K. et al. Gastrointestinal Manifestations of SARS-CoV-2: Transmission, Pathogenesis, Immunomodulation, Microflora Dysbiosis, and Clinical Implications //Viruses. – 2023. – Т. 15. – №. 6. – С. 1231.
3. Tsegaye A. T. et al. Clinical epidemiology of COVID-19 among hospitalized children in rural western Kenya //PLOS Global Public Health. – 2023. – Т. 3. – №. 6. – С. e0002011.
4. Assa A. et al. Gastrointestinal Perspective of Coronavirus Disease 2019 in Children—An Updated Review //Journal of Pediatric Gastroenterology and Nutrition. – 2021. – Т. 73. – №. 3. – С. 299.
5. Al-Beltagi M. et al. Paediatric gastrointestinal disorders in SARS-CoV-2 infection: Epidemiological and clinical implications //World Journal of Gastroenterology. – 2021. – Т. 27. – №. 16. – С. 1716.
6. Gupta R. et al. Paediatric COVID-19 and the GUT //Indian journal of medical microbiology. – 2020. – Т. 38. – №. 3-4. – С. 261-264.
7. Toshtemirovna X. N. et al. О ‘zbekistonning koronavirusga qarshi kurashishdagi tajribasi, Koronavirus bilan uch yil //IQRO. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 207-211.
8. Toshtemirovna, Xamzaeva Nilufar, Samadov Amirxon Quadrat o‘g‘li, and Matnazarova Gulbaxor Sultanovna. "Covid-19 infeksiyasining epidemiologik raqamli ko‘rsatkichi." *iqro* 3.1 (2023): 160-164.
9. Toshtemirova, Xamzaeva Nilufar, and Samadov Amirxon Quadrat o‘g‘li. "COVID 19 infeksiyasining bolalarda klinik kechishi." *iqro* 3.1 (2023): 8-11.
10. Хамзаева, Н. Т., and Г. С. Матназарова. "Covid-19 инфекциясидан химояланишда шахсий химоя ва антисептик воситаларнинг ахамияти." *pedagogik islohotlar va ularning yechimlari* 1.2 (2023): 80-82.
11. Матназарова, Г. С., Н. Т. Хамзаева, and Ф. О. Абдуллаева. "Covid-19 Инфекцияси билан касалланиш курсаткичларини беморларнинг жинси, ёши, касби ва кунлар бўйича тахлили." *ILMIY TADQIQOTLAR VA JAMIYAT MUAMMOLARI* 2.1 (2023): 80-81.
12. Toshtemirovna K. N., Islamovna S. G., Sultanovna M. G. The Effectiveness Of A New Food Substance-A Hard Gelatin Capsule-" Sedan Bark" Is Being Studied In Children Who Have Recovered From The Coronavirus //British View. – 2023. – Т. 8. – №. 3.
13. Хамзаева N. T. et al. COVID-19 infeksiyasi bilan kasallangan bolalarning epidemiologik taxlili //E Global Congress. – 2023. – Т. 2. – С. 117-119.

14. Хамзаева, Н. Т., et al. "the effectiveness of a new food substance-a hard gelatin capsule-" sedan bark" is being studied in children who have recovered from the coronavirus." *European Journal of Interdisciplinary Research and Development* 12 (2023): 201-207.
15. Матназарова, Г. С., Азизова, Ф. Л., Брянцева, Е. В., & Хамзаева, Н. Т. (2022). Вакцинопрофилактика Covid-19 в Узбекистане.
16. Matnazarova, G., Mirtazaev, O., Bryantseva, E., Abdukakharova, M., Nematova, N., & Khamzaeva, N. (2020). The new coronavirus-COVID-19 in Uzbekistan. *International Journal of Pharmaceutical Research (09752366)*, 12(4).
17. Toshtemirovna, Khamzaeva Nilufar, Matnazarova Gulbahor Sultanovna, and Mirtazaev Omon Mirtazaevich. "Covid-19 Infectionsining Epidemiologists Khususiyatlari"(Toshkent Shahri Misolid)." *JournalNX*: 589-594.
18. Хамзаева, Н. Т., Г. С. Матназарова, and Ш. М. Расулов. "Тошкент Шаҳрида Covid-19 Инфекцияси Билан Касалланганларнинг Эпидемиологик Таҳлили." *Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни Сақлаш Вазирлиги Тошкент Тиббиёт Академияси*: 71.
19. Khamzaeva N. T. et al. The effectiveness of a new food substance-a hard gelatin capsule-«vizion junior» is being studied in children who have recovered from the coronavirus //world Bulletin of Public Health. – 2023. – Т. 20. – С. 41-45.